

жөніндегі бастамасы бұл мәселені көпжақты деңгейде шешуді қолдайтындығын, аймақтық мемлекеттердің аталмыш мәселе жөнінде өзара әрекеттестігін көздейтіндігін көрсетеді.

Қорыта айтқанда, су мәселесі бүгінгі таңда Орталық Азия аймағы елдерінің ішкі саяси өмірі мен халықаралық ынтымақтастығының маңызды әрі күрделі құбылысы болып отыр. Жоғарыда аталған мәселелердің барлығы трансшекаралық суды пайдаланудағы қауіптер мен қатерлердің алдын алу үшін қосымша ресурстарды тарту керектігін көрсетеді. Бұл конструктивті халықаралық ынтымақтастық үшін алғышарт болып табылады.

1. www.dni.gov/nic/NIC_2025_project.html

2. *Petrov G.* Addressing the Problem of Tajikistan Economic Development Strategy. Central Asia and the Caucasus. Journal of social and Political Studies. – Sweden. 3 (39). – 2006.

3. www.cawater-info.net/arak/water.htm

4. *Taxup M., Aliiev I., Sidukov A.* Водные споры в Центральной Азии остаются без изменений. 26.07.2011 <http://www.ozodlik.org/content/article/24277331.html>

5. *Винокуров Е.Ю.* Инвестиции и сотрудничество в гидроэнергетике Центральной Азии/Континент партнерства. – Сентябрь 2007. – С. 42.

6. Нукуская декларация государств Центральной Азии и международных организаций по проблемам устойчивого развития бассейна Аральского моря. 05.09.1995/ <http://www.ca-econet.info/mfsa/01.htm>

7. *Кусаинова А.* В ЦентрАзии грядет великий водораздел?/ *ЦентрАзия*. – Март. 2007.

8. *Курсанов И.* Битва за воду в Центральной Азии/Независимый обозреватель стран Содружества. – 2006. – №12.

9. 23.04.2008, <http://news.kkb.kz/news/show.asp?no=957748>

* * *

Summary: Key issue in hydro-energy discrepancies in Central Asia region is the balance between interests of agrarian and energy water consumption.

А.Р. Әлімбаев, А. Суинова

КАСПИЙ АЙМАҒЫНДАҒЫ ЭНЕРГОРЕСУРСТАР ЖӘНЕ МҮДДЕЛЕРДІҢ ТОҒЫСУЫ

Тарихтағы ірі геосаяси өзгерістердің біріне айналған КСРО-ның ыдырауына орай, жаңа даму сатысында көптеген өзекті мәселелердің бет-пердесі ашылды. Өрши түскен саяси және этникалық қақтығыстар бұрынғы кеңестік республикаларының ұлттық экономикаларын күрт төмендетіп, бұрынғы КСРО кеңістігінде әлеуметтік-саяси шиеленісті ушықтыра түсті.

Жаңа саяси-экономикалық тартыс алаңдарының қатарына Каспий аймағы және оны қоршап жатқан елдер де қосылды. Тәуелсіздікке қол жеткізген жас мемлекеттер әлі толық айқындала қоймаған ішкі және сыртқы саясатымен бірге, ең алдымен ұлттық экономиканы қалпына келтірумен айналысуға тиіс еді. Бұл өз кезегінде елдің дамуына қажетті ірі қаржылық салым көздерін табуға итермеледі. Осыған байланысты Каспий маңы елдері шетелдік инвестицияларды тарту арқылы табиғи қорларды игеруге кіріскен болатын. Соның нәтижесінде Каспий жағалауындағы елдердің негізгі экономикалық мүдделері де осы Каспий теңізіне тікелей қатысты болды.

КРСО-ның толық әрі тез арада ыдырауы, тұрақтанған халық шаруашылығын, инфрақұрылымдық байланыстарды, сонымен бірге әлем-

дегі геосаяси жағдайды толығымен өзгерткені белгілі. Осындай жағдайда, Каспий маңы елдері бұзылған кеңестік үлгінің орнына жаңа саяси, экономикалық тетіктерді қалыптастыруды іздей бастады. Бұл трансформация үрдісінде маңызды рөлді негізінен сыртқы факторлар атқарды.

Соған орай жаңа саяси шекаралардың ашық болуы, Каспий аймағының мұнайгаз ресурстарын игеруді көздейтін ірі әлемдік державалардың және трансұлттық компаниялардың қызығушылық аймағына айналды.

Мұнай шығарушы Каспий аймағы Каспий теңізі және мұнай мен газға ие Қазақстан, Әзербайжан, Түркіменстан, Иран және Ресей аумақтарын біріктіретіндігі айқын. Қазіргі кезде Каспий аймағындағы үш басты мұнай шығарушы ел – Қазақстан, Әзербайжан және Түркіменстан. Газ саласында да аталған елдер және Ресей өндіреді. Иран бұл аймақта әзірше мұнай мен газ өндірумен айналыспайтындығы белгілі.

Жалпы келтірілген мәліметтерге көңіл бөлетін болсақ, Каспий аймағында дәлелденген мұнай қоры 5,1 млрд т. болса, дәлелденген газ қоры – 8 трлн м³. Аймақтың газ бойынша жалпы әлемдік үлесі 5 пайыз, дәлелденген мұнай қорының көп бөлігі

Қазақстан (3,6 млрд т.) мен Әзербайжанға (1 млрд т.) тиесілі. Түркіменстанда дәлелденген мұнай қоры – 230 млн. т. Ресейде – 300 млн. т. газ қорының көп бөлігі Ресей (2,5 трлн. м³) мен Түркіменстанда (2,92 трлн. м³). Каспийдің Қазақстандық секторында 1,9 трлн. м³ газ және Әзербайжандық секторда 0,72 трлн. м³ газ қоры бар [1].

Ал шетелдік мұнай компанияларының Каспий теңізіне деген қызығушылығы әлемдегі минералды отын энергетика қорларының азаюымен сипатталады. Бүгінгі күні әлемдегі мұнай ресурстарының қоры жарты ғасырға жуық уақытты қамтамасыз етеді деп болжам жасалынған. Каспий теңізі өзінің мұнай қоры жағынан Солтүстік теңізбен тең түседі. Сондықтан Солтүстік теңіз мұнайын тұтынушы Еуропалық елдер Каспий аймағының ресурстарына көз сала бастауда. Каспийде мұнай өндіру әлемдік өндірістің 2,3 пайызына жуық көлемді иеленеді. Белгілі мәліметтер бойынша Каспий теңізі шельфінің барланған көмірсутек қоры – 3,1 трлн м³ газ және 2,95 млрд т. мұнайға ие [2].

Каспий бассейнінің энергоресурстарға бай болуы әлемдік энергетикалық нарықтағы күштер тепе-теңдігіне әсерін тигізуге мүмкіндік береді. Осы аймақтың энергоресурстары әлемдік экономиканың таяу шығыс мұнайына деген тәуелділігін азайтуы мүмкін. Каспий энергоресурстарының қазіргі кезде экономикасы динамикалы түрде, аса жоғары қарқынмен дамып келе жатқан Қытай сияқты азиялық мемлекеттердің шикізатқа деген сұранысын қамтамасыз етуде маңызы өте зор.

Аймақтың энергоресурстары ресейлік энергоресурстармен бәсекеге түсуге мүмкіндігі бар, тіпті болашақта Каспий қайраңынан шет елдерге шығарылатын мұнай біртіндеп Батыс Сібірден шет елдерге шығарылатын мұнай ағымның орнын басуы мүмкін. Сонымен қатар, қазіргі кезде экономикалық, сонымен бірге саяси маңызға ие болып отырған стратегиялық мұнай құбыр жолдары, яғни Ресей арқылы немесе Ресейді айналып өту арқылы жүргізу мәселесі алдыңғы орынға шығуда.

Каспий аймағының стратегиялық маңыздылығы тек оның энергоресурстарының көлеміне ғана емес, сонымен қатар орналасуына байланысты. Аймақ бір жағынан мұнай және мұнай өнімдерінің бүгінгі күнгі негізгі және болашаққа белгіленген нарықтарының (Еуропа мен Азия), екінші жағынан қазіргі кездегі сұйық отынды Шығыс жартышарға жеткізуші басты елдер (Таяу және Орта Шығыс, Солтүстік Африка, Ресей) арасында орналасқан.

Орталық Азия және Кавказ елдері қайта қалпына келтіріліп жатқан Ұлы Жібек Жолының бағыт-бағдарына айналу мүмкіндігі өте зор, яғни бүгінгі күнгі әлсіз ғаламдық нарықты нығайта алатын Қытай және Еуропаны байланыстыратын коммуникациялық жолдар арқылы жүзеге асатыны алыс емес сияқты [3].

Қазіргі жаһандану үрдістері стратегиялық энергоресурстарға бай Каспий аймағына да өз әсерін тигізуде. Аймақ Еуразияның орталығында орналаса отырып, Батыс және Шығыс өркениеттерінің өтпелі өңірінде, бай Солтүстік пен кедей Оңтүстік ортасында қалып отыр.

Каспий аймағындағы маңызды геосаяси ойыншыларды төрт топқа біріктіруге болады. Біріншіден, Каспий аймағы елдері – Қазақстан, Түркіменстан, Әзербайжан, Ресей, Иран. Екіншіден, Каспий аймағына іргелес жатқан елдер – Грузия, Армения, Өзбекстан, Ауғанстан, Украина т.б. Бұл аймақтан шығатын энергоресурстарды бақылауда ұстауға ұмтылушы елдер. Үшіншіден, аймақта панисламизм, пантюркизм сипатындағы идеологиялық мүдделерге ие мемлекеттер – Пәкістан, Сауд Арабиясы, Түркия. Төртіншіден, қазіргі әлемде саяси, экономикалық тұрғыдан маңызды, өз шекараларынан алшақ жерлерге мүдделі – АҚШ, Еуропалық Одақ елдері, Қытай және Жапония елі.

АҚШ өзін Каспий аймағы мұнайының батыс нарығына еркін өтуді қамтамасыз етуші тұрақтылық кепілі ретінде көреді. Каспий мұнайы, біріншіден, АҚШ үшін отын жеткізушілердің таңдауын көбейтеді. Бұл өз кезегінде, белгілі бір жеткізушіге деген тәуелділіктен арылтады (мысалы, МЭШЕҰ елдерінен). Екіншіден, жеткізушілердің санының көбеюі мұнай экспорттаушыларды белгілі мөлшерде АҚШ-қа тәуелді етеді.

АҚШ үшін басқа мемлекеттердің қарқынды дамуы, оның ұлттық мүдделеріне қарсы келеді. Б. Клинтонның кезінде АҚШ Каспий аймағын АҚШ үшін өмірлік маңызға ие аймақ деп жариялаған болатын. Аймақтың Америка Құрама штаттары үшін маңызы артқандығы сондай, онда жеке Каспиймен айналысатын жеке бөлімдер ашылған болатын. АҚШ әкімшілігі Каспий аймағының мәселелеріне байланысты сыртқы саясаттың бөлек бағыты анықталды: аймақ бойынша арнайы бөлім, президент жанында Қауіпсіздік кеңесінің құрамында жұмысшы тобы, Каспий аймағының энергетикасы жөнінде арнайы президенттің және мемлекеттік хатшының кеңесшісі қызметтері құрылды.

2001 жылы қыркүйектегі лаңкестік іс-әрекеттерден кейін АҚШ-тың сыртқы саясатында әскери

сала басым бағытқа шықты. Өзінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында АҚШ геосаяси ықпал ету аймағына Каспий маңы елдерімен қоса, Каспий аймағындағы жағдайға әсерін тигізе алатын Орталық Азия мен Кавказ елдерін де (Қырғызстан, Өзбекстан, Тәжікстан және Грузия) қосып алды. АҚШ Каспий аймағындағы мұнай өндіруші және транспорт инфраструктура объектілерін күзетуші дереу қимылдау күшін құру идеясының авторы болып табылады. Орталық Азия, Кавказ елдерінің басшылығы Американың бастамаларын қолдап отыр. Көптеген сарапшылардың пікірінше, Каспий маңы елдеріндегі экономикалық тұрақсыздық, Каспийдің құқықтық мәртебесінің анықталмауы, әскери-саяси қақтығыстар (Таулы Қарабах, Абхаз, Оңтүстік Осетин шиеленістері) америкалық саясаттың жемісі. Бір жағынан аталған жағдайлар аймақтағы америкалық мүдделерге өзіндік кедергі туғызуда. Екінші жағынан, аталған оқиғалар америкалықтардың кеңесші және бітімгер ретінде аймақта саяси және экономикалық тұрғыда орнығуына жол ашады.

Америка Құрама Штаттарымен салыстырғанда Еуропалық Одақ Каспий аймағында тек экономикалық мүдделерді көздейді. Ал Еуропалық Одақ елдерінің басты мақсаты – ХХІ ғасырда өзінің энергетикалық қауіпсіздігін сақтап қалу. Мұнай мен газдың жаңа жеткізушісі Еуропаны Таяу Шығыс және Ресей мұнайынан тәуелділігін азайтады. Қазіргі кезде Еуропа сеніп отырған Солтүстік теңізінің мұнай қоры 10-15 жылға ғана жетеді деп болжам жасалынды. Осыған байланысты Германияда соңғы жылдары Каспий мұнайына деген сұраныс 7-10 пайызға артып отыр. Еуропалық Одақ елдерінің Каспий аймағындағы екінші мақсаты – басқа мұнай кенорындарындағы өзінің мұнай компанияларының жұмысы арқылы өзіндік мұнай өндіруші саланы сақтап қалу және дамыту болып отыр. Мұндай стратегияны Еуропаның «Statoil» (Норвегия), «British Petroleum» (Ұлыбритания), «Total» (Франция) «Eni» (Италия) компаниялары атқарып отыр.

Каспий аймағының көрші елдерінің аймақтағы басты мақсаты – Каспий энергоресурстарының транзиті. Алайда, бұл мемлекеттер АҚШ немесе Еуропалық Одақ елдерімен салыстырғанда Каспий энергоресурстарының транзитіне қатты мүдделілік танытып отырған жоқ. Өздерінің қажеттіліктерін қанағаттандыруда бұл елдер үшін аталған аймақтағы энергоресурстардың шамалы бөлігі де жеткілікті. Бұл мемлекеттер тобында тек Грузия ғана өзіндік мұнай мен газ қоры болмағандықтан транзитті өмірлік маңызы бар

іс ретінде қарастырады. Грузия аумағы арқылы өтетін Баку–Супса және Баку–Тбилиси–Джейхан мұнай құбырлары, сонымен қатар Баку–Тбилиси–Эрзурум газ құбыры ел экономикасына біршама пайда келтіретіні сөзсіз. Сонымен бірге, транзиттің жаңа жолдары Ресейден энергетикалық тәуелді болуды қысқартады. Осы мәселелерге байланысты Грузия үшін Каспий энергоресурстарын тасымалдауда транзиттік ел ретінде қалыптасу аса маңызды орында болып отыр [4].

Түркия Каспий аймағының геосаясатында үлкен маңызға ие мемлекет болып табылады. Түркия Каспий энергоресурстарын Ресейді айналып өту арқылы Батысқа жеткізудегі басты транзиттік ел болып отыр. Сонымен қатар, қазіргі кезде тек Ресейді ғана емес, өзінің Босфор және Дарданелл бұғаздарын да айналып жеткізудегі батыстық тармақты жүзеге асырудың белсенді мүшесі. Түркияның Каспийлік саясатына геосаяси және энергетикалық факторлар тікелей әсерін тигізетіні анық. Өйткені Түркия өз компанияларының бай Каспийлік аймақтың энергоресурстарына қол жеткізуін қамтамасыз етуге мүдделі. Өз аумағы арқылы энергоресурстар тасымалын жүзеге асырудағы негізгі мұнай құбыр маршруттарын жүргізуде лоббиге негізделген саясат ұстанып отыр. Транзитті маршруттарды бақылауда ұстай алатын болса, онда Түркияның Кавказда және Орталық Азия аймағындағы беделінің өсе түсетіндігі сөзсіз. Сонымен қатар, Түркия Еуропалық Одаққа мұнай мен газ тасымалдауда транзиттік орталық ретінде өз позициясын күшейтпек. Бұл, оның Еуропалық Одаққа кіруге мүмкіндігін арттырады деп сенеді.

Транзит жағынан Каспий энергоресурстарын бақылауға басқа да елдер, яғни Украина, Болгария, Грекия сияқты елдер де мүдделілік танытуда.

Каспий аймағындағы энергоағымды көптармақты етудегі Америка-Түрік стратегиясы Ресейдің құбыр монополиясына қарсы күресімен сипатталады. Осыған дейін Каспий аймағының барлық энергоресурстары тек Ресей арқылы ғана жеткізілген болатын. Ресей арқылы Каспий мұнай құбырларының ішінде ең күштісі – Каспий құбыр консорциумы (КҚК) өтеді. Құбыр батыс Қазақстандағы кенорындар мен Ресейдің Новороссийск кемежайын жалғастырады.

Қазіргі кездегі Каспий маңы елдерінің саясаты – энергоресурстарды өндіруде шетелдік қаржы салымдарын тарту және Ресейден транспорттық тәуелділікті азайтумен сипатталып отыр.

Әзербайжан – аймақтағы батысқа ең жақын орналасқан ел болып табылады. Осыған байланысты Ресейден энергоресурстар тасымалында

тәуелділікті азайтуды басты орынға қоюда. Бұған тағы бір себеп, ол Түркиямен жақын қарым-қатынас және саяси элитаның батысты қолдайтын көзқараста болуы.

Осындай өзекті мәселелерде Қазақстан өте күрделі геосаяси жағдайда қалып отыр. Мұнай және газ кенорындарын игеру және өңдеуде батыс компанияларын енгізе отырып, Қазақстан көмірсутекті шикізат көзін батысқа тасымалдауға мүдделілік танытып отыр. Алайда, Қазақстан үшін өзінің геосаяси орналасуы мен экономикалық байланыстарын ескеріп болса, онда оның Ресейді айналып өту саясатын қолдайтындар жағына шығуы қиынға соғары айқын.

Түркіменстан Ресей аумағы арқылы солтүстік-батысқа газ тасымалын жүзеге асырады. Бұл Орта Азия – Орталық, сонымен қатар, Иран арқылы жүзеге асырылады. Мұндай тасымал жолдары ең алдымен елдің жағрапиялық орналасуымен байланысты. Сыртқы саясатта Түркіменстанның бейтараптық саясаты ұстануы жаңа маршруттарды таңдауда жеңілдік береді.

Иран қазірше Каспий кенорындарын игеруге мүдделілік танытып отырған жоқ. Парсы шығанағында үлкен газ және мұнай кенорындарына ие болғандықтан, Иран Каспий аймағын мұнай мен газдық резервті бассейні ретінде қарастырады. Иран, сонымен бірге Каспийдегі табиғи ортаның сақталғанына мүдделі. Иран өзі Каспий аймағында мұнай мен газ өндірумен айналыспағанымен, біраз бөлігін Түркіменстан мен Қазақстаннан сатып алады. Каспий энергоресурстары жұмсалатын аймақ Парсы шығанағынан алыс жатқандықтан, бұл Иранға пайдалы болып отыр.

Аймақтағы Ресей мүддесі. Қазіргі кезде Ресей аймақта басты үш мақсатты көздейді: біріншіден, Каспий аймағында тасымалданатын көмірсутектердің барынша көп бөлігін бақылауда ұстау; екіншіден, Газпромды аймақтағы басты монополистке айналдыру, үшіншіден, Каспийлік мұнай және газ өндірісі жобаларында, әсіресе қазақстандық сектордағы жобаларда өзінің белсенділігін арттыру. Алайда, қазіргі кездегі батыстың әскери-саяси экспансиясының артуы кезінде бұл стратегиялық мақсаттың өнімділігі азаюда. Бірақ, Ресей оған қарамастан әлі де Каспий аймағындағы энергоресурстардың біраз бөлігін бақылауда ұстап келеді [5].

Бүгінгі күнгі жаһандану үрдісінде, барлық аймақ елдерінің басты саясаты – энергетикалық қауіпсіздік болып табылады. Энергетикалық қауіпсіздік мемлекеттердің ұлттық қауіпсіздігінің маңызды бөлігіне айналды. Әсіресе Каспий

аймағындағы энергоресурстарды тасымалдау, өндіру, өңдеуде энергетикалық қауіпсіздік мәселесі аймақ елдерінің де, сонымен бірге басқа елдердің де басты мақсатына айналды.

Осылайша, Каспий аймағы табиғи ресурстардың, оның ішінде көмірсутек шикізатының мол қорына ие бола отырып, әлем елдері мен түрлі саяси күштердің бақталастық орталығына айналып отыр. Аймақтың көмірсутек қоры халықаралық саясаттың басты мәселелерінің біріне айналды. Аймақ энергоресурстармен қатар, темір, мыс, хром рудалары, глаубер тұзы, хлорид, фосфорид, асбест т.с.с пайдалы қазбаларға бай. Каспий теңізінде бекіре балығының әлемдік қорының 90 пайызы шоғырланған. Сонымен қатар, Каспий аймағы Оңтүстік-Солтүстік және Батыс-Шығыс шебі бойынша кешенді транс-континенталды транспорттық жүйелер торабына айналуға зор мүмкіншіліктерге ие.

Аймақ әлемдік-тарихи маңызға ие оқиғалар мен үрдістердің эпицентріне айналды. Мұнда жергілікті, аймақтық және ғаламдық мүдделер тоғысып жатыр. Каспий аймағы Ресей, Батыс Еуропа, АҚШ, сонымен қатар Шығыстың ықпалды елдері – Иран, Түркия сияқты елдердің мүдделерінің ошағына айналды. Сонымен бірге, аймаққа Қытай, Жапония сияқты алпауыт елдердің назары да ұлғайып келеді.

Бұл Каспий аймағын бүкіл континент елдерінің ынтымақтасып әрекет етуін талап ететін ірі масштабты жобалардың орналасқан және саяси қатынастардың аймақтық жүйесінің маңызды орталығына айналдырып отыр.

1. Жулинский М.Г. Геополитика Каспийского региона // <http://geo.1september.ru/2006/03/19.ht>

2. Алибеков Э. «Россия на Каспий: совместные проекты, транзитная политика, разработка северных месторождений»/ Caspian.

3. Денчев К. «Нефтегазовый фактор в международных отношениях, Op. Cit., -С.135 .

4. Гаджиев К.С. Геополитика Кавказа. – М., 2001. – С. 418.

5. Марина Михалева. Каспий – зона соперничества или сотрудничества? // ОБОЗРЕВАТЕЛЬ-OBSERVER 2009/10. – С. 52-60.

6. Жизнин С.З. В поисках баланса интересов // Независимая 2010-01-12.

* * *

В статье дан систематический анализ каспийской проблемы и связанные с ними международные отношения. В современном мире нефтяной фактор – один из главных факторов, влияющих на международные отношения. Богатый природными ресурсами Каспийский регион становится главным эпицентром столкновения интересов стран дальнего и ближнего зарубежья.

In the article systematic analyses of Caspian problem and related to it International Relations. The oil factor is the one of primary factors influencing to the international relations in the

modern world. The Caspian region which rich with natural resources, becomes the main epicenter of collision of interests of the far and near foreign countries.

А. Елибаева

ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАЗАХСТАНА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Энергетический сектор Казахстана является одним из ведущих звеньев социально-экономической жизни страны. В данном секторе производится значительная часть промышленной продукции, и страна в значительной степени развивается за счет экспорта энергоносителей. В связи с этим очень важно определить основную стратегию устойчивого развития энергетики на длительный срок.

В настоящее время существует более 60 определений устойчивого развития, затрагивающих его отдельные аспекты [1, с. 59]. Одно из распространенных определений определяет его как процесс изменений, в котором эксплуатация природных ресурсов, направление инвестиций, ориентация научно-технического развития, развитие личности и институциональные изменения согласованы друг с другом и укрепляют потенциал государства для удовлетворения человеческих потребностей и устремлений [2].

Энергетическая безопасность, рассматриваемая в системе экономической безопасности как одна из основных ее элементов, подразумевает оптимальное использование ограниченных ресурсов и использование экологичных природо-, энерго-, и материало-сберегающих технологий, включая добычу и переработку сырья, создание экологически приемлемой продукции, минимизацию, переработку и уничтожение отходов.

Переход к экологической экономике и экономике устойчивого развития связан с ростом производства и потребления природных ресурсов, их истощением, деградацией и их невосполнимостью, что, в свою очередь, негативно влияет на социальное развитие государства.

В развитых странах привычное определение термина «энергетическая безопасность» сводится к обеспечению достаточного объема поставок по доступным ценам, разные страны по-разному трактуют данное понятие применительно к своим условиям. Страны-экспортеры энергоресурсов

главный упор делают на поддержании «стабильности спроса».

Для Республики Казахстан переход к устойчивому развитию является насущной необходимостью. В основе многих социально-экономических проблем Республики Казахстан лежит исторически сложившийся дисбаланс, когда страна потребляет ресурсы непропорционально по сравнению с их производством.

Согласно аналитической информации Алиярова Б.К. около 0.5% мировых минеральных энергетических ресурсов расположены в Казахстане (более 90 млрд. тонн нефтяного эквивалента). Это количество включает около 70% угля, 22% нефти и газового конденсата и 8% газа. Малая доля нефти и газа в энергетических ресурсах страны при их достаточно больших физических объемах обусловлена громадными запасами угля – свыше 70 млрд. тонн (геологические запасы превышают 175 млрд. тонн). Прогнозные извлекаемые ресурсы континентальной части Казахстана оцениваются в более 10 млрд. тонн нефти и нефтяного газа и более 7000 млрд. м³ природного газа. Казахстанский сектор Каспийского моря имеют ресурсы, оцениваемые в 13 млрд. тонн нефтяного эквивалента. Запасы угля при достигнутом уровне добычи можно считать практически неограниченными.

Более того, Казахстан обладает 13 значительными возобновляемыми ресурсами энергии, такими, как гидравлическая энергия, солнечная и ветровая энергия. Потенциал гидравлической энергии оценивается в более, чем 160 млрд. квт часов. Запасы ископаемых топлив и некоторых видов возобновляемой энергии (малые реки, ветер) размещены по территории Казахстана весьма неравномерно.

Энергетическая политика Казахстана содержится в ряде документов. Один из важнейших документов «Стратегия развития Казахстана до 2030 года», в котором энергетика отмечена как одна из важнейших отраслей, определяется необ-